

MADARSKA: 1100 godina istorije (u kratkim crtama)

895./896. NASELJAVANJE. Mađari se pod vođstvom kneza Arpada naseljavaju u Karpatski bazen. (do **1920. Karpati** čine granicu Mađarske.) **1000. KRALJEVSTVO.** Ištvan I. (Sveti) iz dinastije Arpad, državotvorni kralj. Krunu dobije od pape. Multinacionalna, multikulturalna i dobrim delom multikonfesionalna. **-1102. Unija sa Hrvatskom** (do 1918. Hrvatska ima svoju autonomnu skupštinu- sabor). **-13. VEK:** naseljavanje Sasa (Saksonaca) na severu zemlje i u Transilvaniji, sa autonomnim pravima. **1222. ZLATNA BULA,** »Mađarska Magna Carta«. Ustavna prava (osnovna) sa pravom oružane pobune protiv vladara u koliko ih prekrši. Mađarska spada u red najstarijih ustavom uređenih država. Parlament donosi ustav i zakone (do 1945. dvodomni) vladar ih potpisuje i proglašava. Sprovode ih županije i gradovi. Osnovni princip: jedinstvo vladara, naroda i teritorija – personifikuje ih **SVETA KRUNA** (trenutno izložena u zgradi parlamenta). Vladar, od srednjeg veka, vlada zajedno sa parlamentom. **1241./1242.** najezda Mongola –pustošenje. Naseljavanje Rumuna u Transilvaniji. Naseljavanje Pečenjeza. **14./15. VEK** pod vlašću Žigmunda Anžuskog (kralj i nemačko-rimski car) i Janoša Hunjadija relativan uspon i procvat države. Naseljavanje Rutena (Rusina). **1514. TROKNJIŽJE/TRIPARTITUM:** kodeks feudalnih zakona, važi do 19. veka. **1526. poraz na mohačkom polju. Država podeljena na tri dela. KRALJEVSKI DEO** (sever i zapad) pod vlašću Habsburga od 1526. **Teritorija pod vlašću Turaka** –opustošene (pusta). **Transilvanija** (istočni deo), od 1541. kneževina; deo **MADARSKE KRUNE** –u 17. veku saveznik zapadnih, protestantskih država. **16./17. VEK** najveći deo države je protestantski (u glavnom reformatski delom luteranski i unitaristički). **1568. TORDA,** Transilvanija: prvi put u Evropi **SLOBODA VEROISPOVESTI.** **1590.** Karoli: **PREVOD BIBLIJE.** **1699.** posle progona Turaka. centralni deo opustošen. Naseljavanje Nemaca, Srba, Hrvata, Rumuna. Habsburške represije. Nasilna kontrareformacija od strane katoličke većine (kasnije religiozni kompromis). **1703.-1711.** borba za nezavisnost pod vođstvom **Ferenca II. Rakocija** –transilvanskog kneza. **Početak 19. veka** ustavne društvene i privredne **REFORME.** **1848. MARTOVSKI ZAKONI,** vlada, sa ministarstvima odgovornim parlamentu. **BORBA ZA NEZAVISNOST** –protiv Habsburške vlasti. Pobuna ogušena u krvi od strane Rusije, a na molbu Habsburga. Habsburški teror. **1867. NAGODBA –AUSTRO-UGARSKA MONARHIJA.** Procvat države, liberalni zakoni. Imigracija iz Evrope posebno Jevreja iz Galicije, ali i emigracija u Zapadnu Evropu, Ameriku itd. **1914.-1918.** Prvi svetski rat. **1918.** Republika. **1919.** kumunizam. **1920. Versaj/TRIANON.** 2/3 države odcepljeno (podeljeno između Čehoslovačke, Rumunije, Jugoslavije i Austrije). Ogromne mađarske manjine van matice. Preostala 1/3 čini teritoriju današnje Mađarske. Ostaje »kraljevina« ali vlast sprovodi regent koga bira parlament. **1938.** »Anschluss« Austrije, posle toga pritisak Nemačke. **1938./1939./1940./1941.** deo oduzetih teritorija biva vraćen. **1941.** Drugi svetski rat. **1944. 19. marta NEMAČKA OKUPACIJA:** kvislinška vlada Stojajia. Odvođenje Jevreja na »prinudni rad« (Ajhman, primer:Holandija) Budimpeštanski Jevreji (oko 250000, 1/3 svih Jevreja u Mađarskoj) na zauzimanje guvernera biva izuzeta od deportacije. Posle saznanja istine o Aušvicu guverner zabranjuje deportaciju. **1944. 6. juna** guverner uz pomoć I. Oklopne divizije spečava deportaciju budimpeštanskih Jevreja. **1944. 15. oktobra** Moskva, primirje. Nemački vojni udar, guverner uhapšen i deportovan u Nemačku. Vlast preuzimaju nacisti (Strelasti krstovi) započela deportacija budimpeštanskih Jevreja (delom i spravedno). Sovjetska opsada Budimpešta –veliki civilni gubici i mnoštvo zarobljenih. **1945.** slobodni izbori ,komunisti poraženi. Koaliciona vlada. **1946. REPUBLIKA.** **1947.** Pariski mir –potvrda odluka u Trianonu, mađarske manjine bez zaštite matice. **1949. NARODNA REPUBLIKA** –sovjetsko komunističko ugnjetavanje. **1956. REVOLUCIJA/OSLOBODILAČKA BORBA,** posle poraza krvave odmazde – diktatura. **1989.** ponovo **Republika.** **2004. prijem u Evropsku uniju.**